

# BEVEZETÉS

A Jón-szigetek (Korfu, Páxi, Lefkáda, Kefalónia, Ithaka, Zákynthosz, Kithéra) a négy évszázados velencei uralom után, húsz évre a viszály almáivá váltak. Stratégiai jelentőségüknél és geopolitikai helyzetüknél fogva hídfőállást jelentettek a Francia Köztársaságnak a Török Birodalom felé, majd az Orosz és a Török Birodalomnak Itália irányába.

Az 1797. októberi campoformiói béke után a hét sziget és a volt velencei albán városok (Vuthrotó, Párga, Préveza és Vónica) első francia fennhatósága kezdődött meg: választásokat tartottak, fejlesztették a hajózást, a földművelést, az oktatást, az egészségügyet. 1798–1799 fordulóján, a második koalíció háborúja során az orosz–török egyesített flotta uralta a térséget, s Korfu négy hónapig elnyúló ostroma után kezdhették meg azokat a tárgyalásokat, amelyek során kialakították a Hétsziget Köztársaság, az első újjörög állam kormányzásának alapelveit.

Hosszas viták eredményeként 1800. április 1-jén Oroszország és Törökország képviselője aláírta a konstantinápolyi egyezményt, amelyben rendelkeztek a szigetek státuszáról. A Jón-szigetek a Porta hűbéres területévé váltak, a Raguzai Köztársaság jogállásának mintájára. A Hétsziget Egyesült Köztársaságának integritását az orosz cár garantálta. Az alkotmányt el kellett fogadtatni a két nagyhatalommal. A Portának fizetendő adó összege 3 évente 75 000 piaszter lett. A védnökök helyőrséget hagyhattak az erődökben, sőt – szükség esetén – újabb tengeri és szárazföldi seregekkel egészíthették ki. A szigetek kereskedői saját zászlójuk alatt hajózhattak a Fekete-tengeren. Vuthrotó, Párga, Préveza és Vónica városát a Porta annektálhatta, és lakóik a Moldvai és Havasalföldi Fejedelemségben kialakított szabadsággal élhettek. Mohamedán kormányzót (vajdát) állítottak az élükre, de a polgári és a büntetőjogot, az öröklés rendjét nem változtatták meg. Fenntartották a korábbi adók összegét, de a háborús károokra való tekintettel két évre adómentességet biztosítottak. Megígérték, hogy a lakosok szabadon gyakorolhatják a vallásukat.

A konstantinápolyi egyezmény alapján jött létre 1453 óta az első görög államalakulat. A védnökséget gyakorló orosz és török hatalmak megegyezése eredményeként a görög politikusok évszázados vágya teljesült. Noha az újjörög állam belső szervezetéről és külpolitikai mozgásteréről később sokat vitakoztak, akkor még benne rejlett az a lehetőség, hogy a visszaállítandó Görögország magjává váljék.

Az új államot Nagy-Britannia is elismerte, de a második koalíció háborúja folytatódott. Napóleon 1801 februárjában Ausztriával aláírta a lunéville-i békét, amelyben megerősítették a campoformiói határozatokat. 1801 októberében

létrejött az orosz–francia, majd a francia–török béke. Franciaország elismerte a Hétsziget Egyesült Köztársaságot.

Az 1800-as és az 1801-es szerződések megteremtették a Hétsziget Köztársaság alkotmányos fejlődésének alapjait. Az állam nemzetközi elismertetése közepette a jón politikusok lázasan dolgoztak az alaptörvényeken (1800-ban, 1803-ban és 1806-ban alkotmányt adtak ki). Konsztandákisz-Hiónisz görög történész szerint a Porta azért engedte ezt meg, hogy a lakosság ne kövesse a janinai Ali pasa ellen lázadó szulióták (Szúli lakói) példáját; a cár pedig biztos bázist akart teremteni magának az Adriai-tengeren. Az orosz–török védnökség alatt az oktatást, a görög nyelv és a görögkeleti egyház ügyét kiemelten fontosnak tartották. Usakov orosz admirális visszaállította a korfui ortodox érsekséget, s 1805-ben megnyílt az első korfui népiskola.

Az 1806-ban kiújuló orosz–török háború bizonytalanná tette a szigetek státuszát, és a negyedik koalíciót lezáró tilsiti békében (1807. július 7.) a szigetek a császári franciák uralma alá kerültek, de a négy szárazföldi város a Porta fennhatósága alatt maradt. Ali janinai pasa az epiroszi hegyek között nagymértékben önállósodott a Portától, állandó terjeszkedésével veszélyeztette a környék lakóit. A napóleoni háborúk időszakában sűrűn váltogatta szövetségeseit, de mindvégig igyekezett megőrizni a szultán jóindulatát. A történészek Aliról alkotott véleménye egységesnek mondható: ravasz, okos, kegyetlen hódító.

Az 1807-ben Korfura érkező francia általános kormányzó, Césár Berthier személyét, politikai rátermettségét kortársai és az utókor történészei is eltérően ítélték meg. A véleménykülönbségek leginkább 1808-as leváltásának és mellőzésének kérdése kapcsán tanulmányozhatók. Korfura érkezésekor már várta Ali pasa levele, és Napóleon utasításait is követnie kellett, amelyet a hadügyminiszteren keresztül kapott 1807. október 13-i dátummal: járjon a janinai pasa kedvében, és hízelegjen neki, de csak óvatosan ígérjen. Közben lépjen kapcsolatba a többi, szomszédos török vezetővel is. Sziorókasz szerint ezeknek az utasításoknak a teljesítése – Ali pasa ravaszságának és köpönyegforgatásának ismeretében – egy „Berthier-nél nagyobb diplomata képességét is meghaladták volna”. Sziorókasz Berthier és Ali pasa levelezésének elemzése kapcsán arra a következtetésre jut, hogy az általános kormányzó egyáltalán nem volt olyan tehetségtelen politikus, mint amilyennek Napóleon és az ő vélekedése kapcsán több történész beállította. A szerző 21 olasz, 9 görög és 2 francia levelet tanulmányozott át, amelyek 1807. augusztus 28. és 1808. március 22. között íródtak, s részben közli is ezeket. Ali pasa jól tudott olaszul, általában ezen a nyelven levelezett az idegenekkel, de francia fordítások is készültek Berthier számára. A levelekből kiderül, hogy Ali pasa Párga átadása fejében akarta csak biztosítani a szigetek ellátását. Berthier jelentéktelennek tartotta a várost, ezért teljesítette volna a pasa kívánságát, de Napóleon sürgős utasítást küldött, hogy

vonja vissza az ígérését, és erősítse meg Párga védelmét. Berthier tovább folytatta a tárgyalásokat, de 1808 januárjában leváltották, és márciusig, François Donzelot – korábbi kefalóniai kormányzó – hivatalba lépéséig vihette az ügyeket. Sziorókasz szerint nem túlzás azt állítani, hogy „Berthier engesztelő áldozat volt, aki magára vállalta a térségben folytatott hibás francia politika sikeretelenségét”.

A franciák az Ali elleni szövetség érdekében tárgyaltak a közeli pasákkal, akik végül 6 000–10 000 fős segítség nyújtását ígérték meg. Számíthattak az Ali és a török hatóságok elől a szigetekre menekült kleftiszekre és armatolozókra (fegyveresekre) is, akik tiszti rangot is szerezhettek a francia seregben. Berthier már 1807 szeptemberében Napóleon figyelmébe ajánlotta őket. Ali ugyan büntetést követelt a számukra, és az angol propaganda is megpróbálta a maga oldalára állítani őket, de a görög „betyárok” többségükben a franciák pártján maradtak. A janinai pasa több vasat tartott a tűzben, mert Törökország és Anglia hadban állt ugyan, Ali mégis levelezést kezdett Cuthert Collynwood brit altengernaggyal, a földközi-tengeri flotta főparancsnokával, hogy elnyerje támogatását a Portától való függetlenedéséhez. Hugues Pouqueville, ártai francia alkonzul gyanakodott, ezért a pasának jóformán naponta meg kellett tévesztenie őt. Pouqueville arról próbálta meggyőzni Alit, hogy semmi jót ne várjon az angoloktól, mert ha azok meg is ígérik Lefkáda és Párga átadását, Napóleon minden erejével meg fogja védeni ezeket a területeket. A francia konzul néhány figyelmeztetésnél többet nem tehetett, mert a császár utasítása szerint jó viszonyban kellett maradnia a félelmetes pasával.

Az 1806 novemberében meghirdetett francia kontinentális zárlat és az angol ellenblokádnak súlyosan érintette a szigeteket, felértékelődött a hagyományos epiroszi kereskedelem. A Jón-szigetek – a mediterrán éghajlat, az ennek megfelelő növényzetnek, a talajviszonyoknak és a korlátozott édesvízmennyiségnek a következtében – nem voltak önellátóak. A térségben viszont számolni kellett Ali pasa hadmozdulataival és gazdasági érdekeivel. A szigetek és a velencei szárazföld fölötti gyakori hatalomváltás és az ezzel járó veszélyhelyzet, sőt a hadműveletek ellenére a hajótulajdonosok és a tengerészek vállalkoztak rá, hogy nyersanyagot (gabonát, húst, bőrt, gyapotot, fát), pénzt, utasokat vagy idénymunkásokat szállítsanak. A jónoknak már a velencei időkben is voltak földjeik, malmaik Vónica és Préveza környékén, így saját parasztjaik és bérlőik korábban is átjártak Epiroszba. Gyakran 40–50 hajóból álló konvoj indult, hogy a fogságba esést elkerüljék. A szigetekről a szárazföldre citrusféléket, mazsolát, halpástétomot szállítottak, a szigetek között borral, pálinkával, sajttal kereskedtek.

Ali pasa és César Berthier általános kormányzó leveleinek legjelentősebb része a szigetek ellátásáról szólt. Berthier biztosítani akarta a szigetek ellátását,

és megpróbálta távol tartani a pasát a brit szövetségtől. Ali Párgát, Vuthrotót és Lefkádát követelte, és szerette volna elkerülni, hogy a franciák menedéket nyújtsanak az ellenségeinek. Igyekezett megcáfolni a Pouqueville révén kitűdődő, titkos tárgyalásairól szóló híreket. A janinai pasa Párga francia elfoglalása után – átmenetileg – megtagadta a segítségét. A francia zászlók alatt közlekedő hajók elől lezárta kikötőit, és korlátozta Pouqueville szabad mozgását.

A szigetek ellátása a görög szárazföldön kívül Toulon és Itália felől történt. 1807-ben 8000 ember volt a szigetek erődjében, s novemberben még 3600 fő érkezett. A velenceiektől a köztársasági franciákra, az oroszokra, majd a császári franciákra és végül a britekre örökített albán csapatok 1000–1200 fős létszámot tettek ki. 1809-ben a segédcapatokkal együtt 13 000 fős garnizon állomásozott Korfun. Ekkor a sziget lakossága 60 000 fő lehetett.

A franciák az ellátás biztosítása céljából a dalmáciai pasáktól engedélyt szereztek a szabad közlekedésre. Ám ezen az úton csak 136 hordó puskaport sikerült Korfura juttatni. A dalmát partvidék lakossága bizalmatlan volt a franciákkal, mert Ali is háborgatta őket, és ő maga azt terjesztette, hogy Napóleon szövetségese: mindkét oldalról fenyegetve érezték magukat az emberek..

Ali pasával nem szakadtak meg véglegesen a kapcsolatok, bár jelentősen megnehezítette Korfu élelmezését, zsarolta a kereskedőket, megakadályozta az utánpótlás szállítást Cattaróból Vuthrotóba, visszatartotta a postát, és meghamisította a leveleket és a híreket. Berthier megígérte, hogy nem foglalkozik Pouqueville vádjával, ha a pasa búzát, zabot, húst küld. Ali azt válaszolta, hogy a rossz termés miatt csak részben tudja teljesíteni a francia kérést. Az ellentétek dacára a janinai pasa gyakran megnyitotta kikötőit a kereskedők előtt, akik így jelentős mennyiségű búzát és marhát szállítottak Korfura. A prévezai vámadatok alapján 7000 rakomány gabonát és 600 tehenet szállítottak át. Ali nagyszámú katonájára hivatkozva fitogtatta erejét, mentegetőzött az áruhiány vagy a kleftiszek fosztogatásai miatt, de megígérte, hogy a tél elmúltával szem előtt tartja majd a szigetek ellátását. A janinai pasa ereje jócskán megnőtt, amikor Náfpaktosz és a Peloponnészosz vidéke két fia, Muhtár és Veli kezébe kerültek. A franciák főként Veli ellen panaszkodtak. Sem Ali, sem fiai nem ismerték el a Franciaország és a Török Birodalom között létesített kereskedelmi szerződéseket, amelyekben minimális exportvámokat állapítottak meg. Az 1801-es francia – török szerződésben az 1740-es kapituláció 3 %-os vámját újíították meg, ennek ellenére Ali a gabona után 6 %-os vámot szabott ki, sőt ennél magasabb érték is előfordult. A janinai pasa korlátozta ugyan a szigetekre irányuló szállítást, de azzal is tisztában volt, hogy termékeinek legnagyobb piaca a Jón-szigetek lakossága, mindössze magasabb árakat szeretett volna elérni. Nem állt szándékában a kapcsolatok megszakítása, hiszen maga is ügyes

kereskedő és nagybirtokos volt. Informátorai tájékoztatták a korfui közpénztár helyzetéről, ezért a búzáért, húsért cserébe inkább puskaport kért. Az angolok hódításai és a Konstantinápolyban elért diplomáciai sikereik miatt Ali nehezebben tudta ígéreteit teljesíteni.

A Jón-szigetek második francia fennhatósága során – főként az 1814-ig birtokolt Korfun – sokat fejlődött a gazdaság, az oktatás, a közművelődés. 1808-ban megalapították az első újkori görög akadémiát. 1809-től az angolok – dél felől – sorra foglalták el a szigeteket, s Napóleon lemondása után már a korfui erődökön is angol zászló lengett. A bécsi kongresszus tárgyalásait követően a szigetcsoport brit védnökség alá került, s csak 1864-ben csatlakozhatott a görög szabadságharc után, 1830-ban létrejött, független görög államhoz. Ali pasa 1822-ben, a szabadságharc alatt halt meg, fejét Konstantinápolyba küldték.